

УДК:502:72

*Голік Ю.С., к.т.н., професор,
Ілляш О.Е., к.т.н., доцент,
Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»*

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ДОСВІД ТА КРОКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

***Анотація.** Проведено аналіз стану системи управління твердими побутовим відходами в Україні та Полтавській області. Охарактеризовано субрегіональний підхід, застосований до сфери поводження з ТПВ у Полтавській області. Надана характеристика головних положень Комплексної програми поводження з твердими побутовим відходами у Полтавській області на період до 2021 року. Визначений алгоритм кроків на рівні місцевих громад, від якого залежить ефективність реалізації Комплексної програми.*

***Ключові слова:** тверді побутові відходи, субрегіональний підхід, місцеві громади.*

UDC:502:72

***Holik Yurii Stepanovich, PhD**
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
Ilyash Oksana Eduardivna, PhD
Technical Sciences, Associate Professor of
the Applied Ecology and Nature Management Department,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

COMPLEX PROGRAM OF HANDLING HARD DOMESTIC WASTES IN THE POLTAVA AREA: EXPERIENCE AND STEPS OF REALIZATION

***Annotation.** The analysis of the state of control system is conducted by hard domestic wastes in Ukraine and Poltava area. The sub-regional approach applied to the sphere of behavior from hard domestic wastes in the Poltava area is described. Given description of main positions of the Complex program of handling hard domestic wastes in the Poltava area on a period 2021 to. Certain algorithm of steps at the level of local communities, efficiency of realization of the Complex program depends on that.*

***Keywords:** hard domestic wastes, sub-regional approach, local communities.*

Вступ / Introduction. Комплексний підхід до управління питаннями поводження з відходами в рамках Європейського Союзу (ЄС) був започаткований ще у 80-х роках минулого століття. Першим результатом даного підходу стала прийнята у 1990 році «Стратегія Європейського Співтовариства щодо поводження з відходами» [1].

В останні десятиліття системи управління твердими побутовим відходами (далі – ТПВ) стають дедалі більш складними. Причинами цього є зростання обсягів утворення твердих побутових відходів, структурні зміни у складі ТПВ, а також зміни практик управління відходами відповідно до більш вимогливих стандартів охорони навколишнього середовища. Такі зміни привели до акцентування уваги та затвердження саме регіонального підходу до управління ТПВ в багатьох країнах ЄС. Концентрація потоків відходів на регіональному рівні дозволяє управляти об'єктами поводження з відходами більш ефективно з точки зору витрат, ніж це можливо на окремо взятому локальному або місцевому рівні.

Основний текст/ Basic text. Регіональний підхід щодо поводження з відходами в рамках Полтавської області та варіанти його реалізації плідно обговорювалися фахівцями природоохоронних установ, науковцями та громадськістю, що дало змогу сформувати власне бачення етапів формування сучасної системи управління поводження з ТПВ для Полтавського регіону [2, 3].

Враховуючи існуючі на сьогодні практики управління сферою поводження з ТПВ у країнах ЄС, для Полтавської області було запропоновано субрегіональний підхід, за яким у даний період здійснюється розвиток сфери поводження з ТПВ у Полтавській області. Даний підхід започатковано проектом Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, що здійснювався в рамках міжнародного проекту «Реформа управління на сході України» [4]. Даним проектом було запропоновано «Субрегіональну стратегію поводження з відходами для Полтавської області» для частини території Полтавської області – Полтавського субрегіону, який складається з п'яти районів і обласного центру м. Полтава (насьогодні обговорюється питання приєднання ще двох районів Диканьського й Решетилівського). Загальна чисельність населення субрегіону складає близько 0,5 млн. жителів із містом Полтава, а площа території – 5240 км² (без врахування Диканьського й Решетилівського районів).

На сьогодні загальною Стратегією поводження з ТПВ у Полтавській області передбачено створення п'яти субрегіонів наступної структури:

1. Полтавський субрегіон – м. Полтава, Полтавський, Новосанжарський, Машівський, Карлівський, Чутівський райони та вирішується питання приєднання Диканьського й Решетилівського районів;
2. Південний субрегіон – м. Горішні Плавні, Глобинський, Козельщинський, Кобеляцький, Кременчуцький райони, м. Кременчук;
3. Північно-західний субрегіон – м. Пирятин, Пирятинський, Чорнухинський, Лохвицький, Лубенський, Оржицький, Гребінківський райони;
4. Центральний субрегіон – м. Хорол, Хорольський, Семенівський, Великобагачанський, Шишацький, Миргородський райони;
5. Північно-східний субрегіон – м. Гадяч, Гадяцький, Зіньківський, Котелевський райони.

Запропонована структуризація на початку 2017 року проходить своє обговорення та вирішення організаційних питань на різних рівнях органів місцевого самоврядування.

Важливим етапом реалізації Стратегії стала розробка Комплексної програми поводження з ТПВ (далі – Програма) [5]. Головними задачами даної Програми є, по-перше, чітке визначення вимог до ресурсів і фінансових показників реалізації Програми, а по-друге, визначення необхідних інституційних механізмів, через які буде реалізовуватися загальнообласна Стратегія й Програма, зокрема механізмів інформування громадськості, які будуть впроваджуватися як до, так і під час реалізації Програми.

Розроблена загальна Стратегія розрахована на період до 2040 року. Початковим етапом її реалізації в Полтавській області є період 2017-2021 роки, протягом якого передбачено реалізацію запланованих Програмою організаційно-технічних заходів у сфері поводження з ТПВ [5].

Таким чином, найважливішим елементом реалізації Стратегії є запровадження на першому етапі (до 2021 року) субрегіональних інституційних структур, зокрема комунальних підприємств, і створення конкретних пілотних проектів з поетапним досягненням повного охоплення населення Полтавської області збором ТПВ (передусім, унітарним збором). Запорукою успіху даного етапу є досягнення відповідних організаційних домовленостей між залученими органами самоврядування, перш ніж буде досягнутий адекватний рівень фінансування запланованих рішень або забезпечене залучення приватного сектору до надання послуг на районному чи субрегіональному рівнях. Стратегією передбачаються суттєві інвестиції, які заплановано спрямувати на будівництво

субрегіональних сучасних полігонів та сортувально-переробних комплексів ТПВ.

В рамках загальної Стратегії поводження з ТПВ в Полтавській області передбачено будівництво трьох таких комплексів: «Полтавського», «Горішніплавнінського», «Пирятинського».

Виходячи із ситуації, що фінансовий потенціал органів самоврядування сильно обмежений, здійснюється поетапний підхід до впровадження загальної Стратегії поводження з ТПВ та покращення поточних умов у сфері управління відходами в Полтавській області. Відповідно головними цілями цих етапів є наступні:

- формування субрегіонів та відповідної комунальної організаційної структури;
- будівництво сортувально-переробних комплексів та сучасних полігонів захоронення відходів;
- розширення послуг зі збору ТПВ із поетапним охопленням всього населення Полтавської області;
- поступове впровадження роздільного збору відходів із метою відокремлення вторинної сировини та небезпечних компонентів із змішаної маси ТПВ;
- безпечне захоронення залишкових фракцій ТПВ, для чого передбачається організація функціонування контрольованих полігонів районного масштабу (як тимчасові) та у перспективі субрегіонального масштабу;
- проведення постійного моніторингу за станом експлуатації контрольованих полігонів і звалищ та станом навколишнього середовища на прилеглих територіях;
- проведення інформаційної компанії із залученням компетентних експертів, представників органів державної влади, неурядових організацій та журналістів, які можуть впливати на громадську думку, з метою підвищення рівня обізнаності населення у питаннях поводження з відходами в Полтавській області.

На сьогодні реалізація Комплексної програми поводження з ТПВ безпосередньо залежить від ефективності її впровадження на рівні місцевих громад, а саме від послідовності застосування наступного алгоритму кроків:

1. Визначення обсягів утворення змішаних ТПВ на відповідній території.
2. Визначення морфології сміття (ТПВ).
3. Інвентаризація стану звалищ та полігонів, а саме:
 - формування загального переліку звалищ і полігонів, що розміщуються на території субрегіону;
 - формування переліку звалищ і полігонів, що залишаються в експлуатації;
 - формування переліку об'єктів місць видалення відходів (МВВ), за якими прийнято рішення щодо їх виведення з експлуатації;
 - формування графіку проведення робіт із ліквідації та рекультивації об'єктів МВВ, за якими прийнято рішення щодо їх виведення з експлуатації.
4. Паспортизація полігонів і звалищ, упорядкування та благоустрій діючих звалищ (оформлення правоустановчих документів на об'єкти МВВ, що залишаються в експлуатації), а саме підготовка:
 - документів, що посвідчують право на користування земельними ділянками під об'єктами МВВ;
 - здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) для нових об'єктів захоронення відходів (полігонів ТПВ) або тих, що реконструюються;
 - паспорту місця виділення відходів (МВВ);
 - надання інформації щодо звалищ і полігонів для їх внесення у відповідну базу даних (інтерактивну мапу).
5. Розробка чи корегування схем санітарної очистки населених пунктів із визначенням оптимальної схеми збору ТПВ на відповідній території, а саме:
 - корегування існуючих схем санітарної очистки населених пунктів із урахуванням перспективи впровадження роздільного збору ТПВ;

– розробка схем санітарної очистки населених пунктів, виходячи із впровадження унітарного збору ТПВ.

6. Розробка логістичних схем маршрутів сміттєзбиральної техніки для збору та вивозу ТПВ на відповідній території.

7. Контейнеризація населених пунктів, а саме:

– придбання контейнерів для унітарного збору ТПВ за обраним варіантом контейнеризації;

– організація контейнерних майданчиків відповідно до схеми санітарної очистки.

8. Створення парку сміттєзбиральної техніки, а саме:

– встановлення видів та кількості техніки, що експлуатується для вивозу ТПВ;

– придбання сміттєзбиральної техніки (відповідно до визначеного плану-графіку).

9. Утворення (модернізація) комунальних підприємств з питань ТПВ.

10. Організація навчальної діяльності представників основних ключових груп (працівники комунальних підприємств, службовці та посадові особи органів місцевого самоврядування, громадські активісти тощо) з питань поводження з ТПВ.

11. Проведення робіт із техніко-експлуатаційного оснащення полігонів і звалищ ТПВ, що залишаються в експлуатації.

12. Проведення робіт із ліквідації та рекультивациі об'єктів МВВ, що виводяться з експлуатації (відповідно до визначеного плану-графіку).

13. Розробка та узгодження з населенням розміру тарифів за збирання та вивезення ТПВ.

14. Проведення робіт із техніко-експлуатаційного оснащення полігонів і звалищ ТПВ, а саме:

– організація обвалування території звалищ і полігонів;

– облаштування системи дренажування території звалищ і полігонів;

– організація охорони території звалищ і полігонів;

– організація системи освітлення території звалищ і полігонів;

– забезпечення належного стану під'їзних шляхів;

– організація системи обліку й контролю за обсягами видалення відходів на звалищах і полігонах;

– застосування технологій видалення відходів: ущільнення, присипка поверхнева, пошарове складування тощо;

– організація системи моніторингу стану компонентів довкілля на прилеглих територіях до звалищ і полігонів.

15. Встановлення та організація роботи сортувальних ліній та перевалочних станцій на відповідній території.

16. Просвітницька робота з населенням, проведення інформаційної кампанії з питань поводження з ТПВ.

17. Підготовка та реалізація пілотних проектів з питань ТПВ на відповідній території.

18. Збір, аналіз та популяризація кращих (муніципальних) практик з питань поводження з ТПВ на відповідній території.

19. Проектування та будівництво сміттєпереробного підприємства (у разі визначеної потреби).

20. Робота з донорами, інвесторами, розвиток публічно-приватного партнерства щодо залучення необхідних коштів для (спів)фінансування передбачених заходів у сфері управління ТПВ.

Висновки / Conclusions. Наведені у роботі кроки, за якими здійснюється реалізація Комплексної програми поводження з ТПВ у Полтавській області [5], свідчать про наявність сформованої підготовчої (планувальної) стадії до виконання положень діючого законодавства [6] та наявність вагомого потенціалу в Полтавській області для можливості успішної реалізації діючої Національної стратегії управління відходами [7].

Література

1. Управління відходами та ресурсами: короткий опис Директив ЄС та графіку їх реалізації. – Київ, 2014. Електронний ресурс: http://www.if.gov.ua/files/uploads/Waste_brochure.pdf
2. Ю.С. Голік, О.Е. Ілляш, М.В. Білоус. Субрегіональна стратегія поводження з твердими побутовими відходами для Полтавської області / Журнал «Екологічна безпека», Кременчук, №1/2017 (23), Кременчук, 2017. – С. 20-25.
3. Ю.С. Голік, О.Е. Ілляш, Бредун В.І. Техніко-організаційні аспекти створення раціональних схем збирання твердих побутових відходів / Вісник Інженерної академії України, №1/2017, Київ, 2017. – С.141-146.
4. Субрегіональна стратегія поводження з твердими побутовими відходами для Полтавської області, проект «Реформа управління на сході України» «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH», представлено для Полтавської обласної державної адміністрації, GFA Consulting Group, січень 2016. – 83с.
5. Комплексна програма поводження з твердими побутовими відходами в Полтавській області на 2017-2021 роки. – Полтава, 2017. – 143с.
6. Закон України «Про відходи». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80/page>